



In gesprek over de verdeling van aandacht

Veel leerkrachten worstelen met de manier waarop zij hun aandacht en tijd verdelen over hun leerlingen. Gaat er (te) veel aandacht naar leerlingen op basis van hun gedrag? Hoe verdeel je de aandacht tussen leerlingen met verschillende cognitieve niveaus? Hierin zijn veel keuzes te maken en te legitimeren. Een kritisch reflexief gesprek is een gesprek met collega's over het handelen in de praktijk waarbij je reflecteert op je beslissingen en afwegingen en die van collega's. Je zoekt hierin niet direct naar oplossingen maar je gaat op zoek naar de aannames, de eigen opvattingen, de mentale modellen, de overtuigingen van waaruit we werken en die ten grondslag liggen aan ons pedagogisch handelen en de keuzes die we daarbij maken. Door een casus of vraag van verschillende kanten te bekijken ontstaat inzicht dat je helpt om (nieuwe) keuzes te maken in je handelen.

Voor meer achtergrondinformatie over deze gespreksvorm, lees het artikel dat is opgenomen in het palet bij de literatuur over de reflectief onderzoekende houding.

Duur en aantal deelnemers: De duur van het kritisch reflexieve gesprek is circa 1,5 uur bij een kleine groep deelnemers (ca. 4) en circa 2- 2,5 uur als de groep groter is, met een maximum van 10.

Kies een gespreksleider: Dialoog is een gesprek tussen gelijken. Noodzakelijk is dat je uitgenodigd en uitgedaagd wordt om je opvattingen in te brengen en daarin ondersteund wordt door een gespreksleider. De gespreksleider neemt deze rol op zich en is ook deelnemer.

Het onderwerp: Dit kritisch reflexief gesprek gaat over de verdeling van aandacht. Hierover brengt iedereen een thema (ervaring, casus, vraag) in. De inbrenger van het thema is geen probleemhouder, maar iemand die zijn vraag of casus ter beschikking stelt voor het gesprek. Uiteraard kan ieder onderwerp waar vragen over zijn gekozen worden als thema.

Algemene spelregels voor kritisch reflexief gesprek:

- Creëer een sfeer van vertrouwen
- Toon de bereidheid tot leren en veranderen
- Stel vragen in plaats van de eigen opvatting in te brengen.
- Wees alert op en bewust van je eigen opvattingen als je een vraag stelt of reageert.
- Heb aandacht voor de vraag, verken deze vanuit verschillende perspectieven en zoek niet naar een oplossing.
- Luister naar WAT iemand zegt en niet naar wie en hoe het gezegd wordt.

- Luister ook naar jezelf, naar de eigen gedachten en gevoelens die worden opgewekt door de dialoog.
- Spreek uit wat je denkt en wees uitnodigend naar de ander om tegenargumenten te geven
- Stel vragen die ingaan op de opvatting achter het pedagogisch handelen of ingebracht thema, waarbij er analyse kan plaatsvinden op:
 - Persoonlijke drijfveren (doelen die je wilt bereiken voor kinderen)
 - emotionele, politieke aspecten (macht en diverse andere belangen)
 - morele facetten(wat het juiste is om te doen)
- Bevraag steeds kritischer het oordeel van achterliggende opvattingen van jezelf en van anderen

Rol en verantwoordelijkheden van de gespreksleider:

De gespreksleider ondersteunt het proces van bewustwording van onderliggende opvattingen, draagt zorg dat er voor iedere deelnemer aandacht en spreektijd is, en is verantwoordelijk voor het verloop van het gesprek waarbij ruimte is voor:

- het delen van gevoelens,
- uitspreken van argumenten,
- geven van constructieve kritiek,
- kritische vragen gesteld kunnen worden,
- de zienswijzen van ieder verwoord en denkbeelden onderzocht worden,
- onjuiste redeneringen zichtbaar gemaakt worden

Rol en verantwoordelijkheid van alle deelnemers: Iedere deelnemer heeft oog voor de spelregels, hanteert deze en geeft aan als de spelregels niet worden toegepast.

Stappen voor het voeren van een kritisch reflexief gesprek over pedagogisch handelen in een groep met 4 deelnemers.

10 minuten - Stap 1: Kiezen van het thema

Deelnemers brengen een thema (ervaring, onderwerp, casus, vraag) gerelateerd aan het thema in. Dat doen zij door de volgende vraag voor zichzelf te beantwoorden en te delen met de deelnemers: Wat houdt je bezig als leerkracht wat betreft de maner waarop jij je aandacht verdeelt over je leerlingen?

De groep kiest over welke casus / vraag in gesprek gegaan wordt. Hiervoor deelt iedere deelnemer zijn/haar antwoord op de volgende vraag: welke casus / vraag is voor mij de moeite waard om verder te verdiepen en om welke reden?

Vervolgens wordt door de groep een keuze gemaakt voor het thema voor verder onderzoek.

15 minuten - Stap 2: Verkennen van elkaars opvattingen

Iedere deelnemer geeft antwoord op de vraag: Hoe zou ik (pedagogisch) handelen in deze situatie en wat zijn daarin mijn beweegredenen?

Gedurende deze verkenning zal door de deelnemers op een flap geschreven worden welke opvattingen met betrekking tot het pedagogisch handelen zij horen.

30 minuten - Stap 3: In gesprek over elkaars opvattingen

NB. Bij een grotere groep (tussen 4- 10) is het raadzaam om de vragen in subgroepen te bespreken en plenair terug te koppelen met ondersteuning van kernwoorden op flappen vanuit de subgroepen. De flappen uit stap 2 worden opgehangen. Men loopt er langs en noteert voor zichzelf vragen die straks gesteld kunnen worden om de opvattingen diepgaander te onderzoeken.

De deelnemers gaan daarna in gesprek over de opvattingen, standpunten en ideeën, een mogelijke aanpak, de mogelijke dilemma's, knelpunten, de uitkomst etc. En doen dit door 3 tot 5x een (door)vraag te stellen die begint met WAT, WAAROM, WAARTOE en HOE, om de antwoorden te verdiepen en te onderzoeken en onderliggende opvattingen te expliciteren.

Voorbeeld:

Vraag: geef je een leerling wel of niet individuele aandacht tijdens de groepsinstructie?

Wat is dat aandacht? Luisteren naar het kind

Wat is dat luisteren naar het kind? Willen horen en begrijpen wat het kind zegt

Wat is dat horen en begrijpt enz.

Waarom geef je wel of geen aandacht? Dat is afhankelijk van de situatie en in welke vorm het kind aandacht vraag

Waarom geef je de situatie daar een rol in? /

Waarom geef je de vorm van de aandacht daar een rol in?

Waar toe dient (wat bereik je met het) wel of geen aandacht geven? Heeft te maken met de afspraken die er zijn als er groepsinstructie gegeven wordt.

Waar toe dienen afspraken tijdens de groepsinstructie? Enz.

Hoe beoordeel je of je een kind wel of geen aandacht geeft? Door na te gaan om welke kind het gaat en wat de behoefte is van een kind.

Hoe beoordeel je de behoefte van een kind?

20 minuten - Stap 4: Terug naar het thema

Nadat alle opvattingen gehoord en bevraagd zijn wordt de relatie gelegd met het thema uit stap 1. Iedere deelnemer krijgt de gelegenheid om de volgende zinnen aan te vullen en deze te delen met de andere deelnemers:

- Wat heb ik ontdekt na het gesprek over elkaars opvattingen?
- Wat is de betekenis van de ontdekking ten aanzien van mijn opvatting?
- Wat betekent dat voor mijn pedagogisch handelen?

10 minuten - Stap 5 Reflectie op de kritisch reflexieve dialoog

Deelnemers gaan met elkaar in gesprek over de kritisch reflexieve dialoog als hulpmiddel bij het verkennen, verdiepen en onderzoeken van de eigen en elkaars onderliggende opvattingen van het pedagogisch handelen. De volgende vragen staan daarbij centraal:

- Wat heeft dit gesprek aan het licht gebracht?
- Welke onderwerpen willen we meenemen naar een volgend gesprek?
- Welke vragen zijn de moeite waard om verder te verkennen?
- Welke vragen bij de stappen zijn behulpzaam en welke vragen wil je toevoegen?